

Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy

Kim zostanę w przyszłości? Rozpoznawanie i wspieranie predyspozycji i talentów dzieci

dr inż. Anna Olszewska, prof. PB

Politechnika Białostocka
Wydział Inżynierii Zarządzania
Data: 10.05.2025 r.

Organizatorzy

**Wydział Inżynierii
Zarządzania**

POLITECHNIKA BIAŁOSTOCKA

Plan prezentacji

1. *Wprowadzenie*
2. *Jak rozpoznać potencjał dziecka*
3. *Rola rodziców i nauczycieli*
4. *Środowisku sprzyjające rozwojowi*
5. *Przykłady rozwijania talentów*
6. *Współczesne wyzwania*

Talent, a predyspozycja?

Talent

1. «wybitne uzdolnienie do czegoś»
2. «człowiek obdarzony wybitnymi zdolnościami twórczymi»

Predyspozycja

«wrodzona skłonność lub zdolność do czegoś»

sjp.pwn.pl

Źródło rysunku: <https://www.hellozdrowie.pl/jak-poprawic-pamiec-proste-cwiczenia-i-wskazowki-dla-kazdego/>

Kim zostanę w przyszłości?

Czy warto o to pytać?

- ❑ Od kiedy rozwija dziecko talenty?
- ❑ Genetyka czy środowisko?

PODSTAWY NEUROPSYCHOLOGICZNE

Mózg dziecka a potencjał

- Najbardziej intensywny rozwój mózgu zachodzi w czasie ciąży i w pierwszych trzech latach życia dziecka.
- W każdej sekundzie życia niemowlęcia powstają mnóstwo nowych połączeń nerwowych.
- Optymalny rozwój zależy od odpowiedniego żywienia (np. omega-3), odpowiednich bodźców i relacji z opiekunami (bariera mózg-jelita).
- Zaniedbania w tym okresie mogą wpływać na dalsze zdolności poznawcze i emocjonalne (dzikie dzieci).

Źródło rysunku: <https://stawiamnaedukacje.pl/wp-content/uploads/2020/02/rodzaje-pamieci-u-czlowieka-blog-educacyjny.jpg>

PODSTAWY NEUROPSYCHOLOGICZNE

Mózg jako organ społeczny

- ❖ Mózg dziecka rozwija się w interakcji z drugim człowiekiem.
- ❖ Relacja z opiekunem i nauczycielem to klucz do budowania kompetencji społecznych i emocjonalnych.
- ❖ Kontakt fizyczny, wspólna zabawa i rozmowa wpływają na rozwój mowy empatii i samoregulacji.

PODSTAWY NEUROPSYCHOLOGICZNE

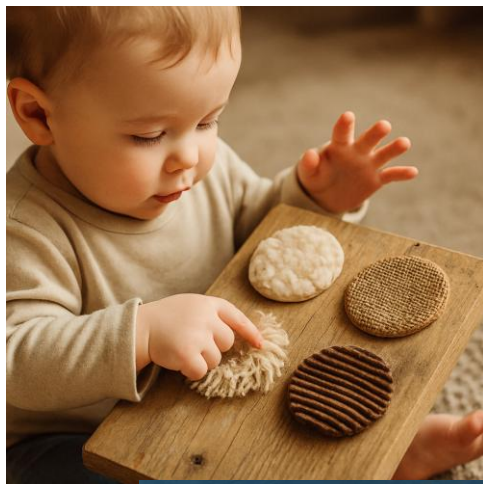
Etapy sensoryczne

- Etapy sensoryczne (wrażliwe) to okresy, w których dziecko jest szczególnie podatne na rozwijanie określonych umiejętności.
- To naturalne „okna rozwojowe” – jeśli są dobrze wykorzystane, dziecko uczy się szybciej i łatwiej.
- Brak stymulacji w tym czasie nie uniemożliwia rozwoju, ale może go znacznie utrudnić i opóźnić.

PODSTAWY NEUROPSYCHOLOGICZNE

Etapy sensatywne

Przykładowe etapy sensatywne:

- 0–6 lat:** rozwój języka – dziecko spontanicznie przyswaja mowę, zasób słownictwa, strukturę gramatyczną.
- 1–4 lata:** potrzeba porządku – silna potrzeba rutyny, przewidywalności, stałości w otoczeniu.
- 2–6 lat:** rozwój zmysłów – dotyk, wzrok, węch, smak, ruch – intensywna integracja sensoryczna.
- 3–6 lat:** rozwój wyobraźni i symbolicznego myślenia – gotowość do nauki przez zabawę.
- 4–7 lat:** rozwój koordynacji ruchowej – sprawność dłoni, ciała, równowaga.
- 6–12 lat:** etap logicznego myślenia i fascynacji wiedzą – dziecko chłonie fakty, tworzy kategorie, buduje struktury poznawcze.
- 12+ lat:** etap myślenia abstrakcyjnego, wartości, tożsamości – pytania egzystencjalne, samopoznanie.

OBSERACJA i DIAGNOZA

Diagnoza i obserwacja

- ❑ **Diagnoza psychologiczna pozwala na rozpoznanie mocnych i słabych stron dziecka – zarówno poznawczych, jak i emocjonalnych.**
- ❑ **Obserwacja codziennych aktywności, rozmowy z dzieckiem i jego opiekunami to podstawowe narzędzia nauczyciela.**
- ❑ **Wczesna diagnoza pozwala na lepsze dopasowanie metod pracy i przeciwdziałanie trudnościom w nauce.**

OBSERACJA I DIAGNOZA

Każde dziecko ma potencjał

- ❖ Potencjał może być ukryty lub nieoczywisty.
- ❖ Rozwój to proces, nie wyścig.
- ❖ Nie porównuj – obserwuj.
- ❖ Doceniaj małe postępy i unikalne cechy dziecka.

OBSERACJA I DIAGNOZA

Podział talentów wg Gadnera

1. *Inteligencja językowa*
2. *Inteligencja logiczno-matematyczna*
3. *Inteligencja muzyczna*
4. *Inteligencja przestrzenna*
5. *Inteligencja kinestetyczna*
6. *Inteligencja interpersonalna*
7. *Inteligencja intrapersonalna*
8. *Inteligencja przyrodnicza*

Teoria inteligencji wielorakiej Howarda Gardnera

1. Inteligencja językowa

Opis: Zdolność do sprawnego posługiwania się językiem, zarówno mówionym, jak i pisany. Obejmuje umiejętność precyzyjnego wyrażania myśli, przekonywania, tworzenia narracji oraz interpretacji tekstów.

Charakterystyka osób: Lubią pisać, czytać i mówić, mają rozwinięte słownictwo i zdolność do tworzenia wypowiedzi.

Przykłady zawodów: pisarze, dziennikarze, nauczyciele, mówcy publiczni.

2. Inteligencja matematyczno-logiczna

Opis: Zdolność do logicznego myślenia, rozwiązywania problemów i analizowania danych. Dotyczy też umiejętności wykonywania obliczeń oraz rozumienia wzorców i zależności.

Charakterystyka osób: Lubią zadania logiczne, zagadki i eksperymenty, myślą w sposób analityczny i sekwencyjny.

Przykłady zawodów: naukowcy, matematycy, inżynierowie, programiści.

3. Inteligencja muzyczna

Opis: Zdolność do rozumienia, tworzenia i interpretowania dźwięków oraz rytmu, osoby z rozwiniętą inteligencją muzyczną są wrażliwe na tonacje, melodię i harmonię.

Charakterystyka osób: mają dobry słuch muzyczny, łatwo uczą się gry na instrumentach.

Przykłady zawodów: muzycy, kompozytorzy, producenci muzyczni.

4. Inteligencja kinestetyczna

Opis: Zdolność do kontrolowania ruchów ciała i wykorzystywania go do wyrażania siebie lub rozwiązywania problemów, dotyczy też precyzji ruchów manualnych.

Charakterystyka osób: Są sprawni fizycznie i koordynacyjnie, preferują naukę przez działanie.

Przykłady zawodów: sportowcy, tancerze, chirurdzy, aktorzy.

Teoria inteligencji wielorakiej Howarda Gardnera

5. Inteligencja przestrzenna

Opis: Zdolność do wizualizacji i manipulacji obiektami w przestrzeni, dotyczy umiejętności orientacji w terenie oraz tworzenia wizualnych reprezentacji.

Charakterystyka osób: Mają dobrą wyobraźnię przestrzenną, łatwo interpretują mapy i diagramy.

Przykłady zawodów: architekci, projektanci, piloci, rzeźbiarze.

6. Inteligencja interpersonalna

Opis: Zdolność do rozumienia i reagowania na emocje, motywacje oraz potrzeby innych ludzi, osoby te łatwo nawiązują kontakty i budują relacje.

Charakterystyka osób: Są empatyczne i komunikatywne, umiejętnie pracują w grupie.

Przykłady zawodów: psychologowie, nauczyciele, liderzy zespołów, negocjatorzy.

7. Inteligencja intrapersonalna

Opis: Zdolność do introspekcji i zrozumienia samego siebie, swoich emocji, motywacji oraz celów, osoby te są świadome swoich mocnych i słabych stron.

Charakterystyka osób: Są refleksyjne i samodzielne, potrafią ustalać priorytety i cele osobiste.

Przykłady zawodów: Filozofowie, pisarze, terapeuci, duchowni.

8. Inteligencja przyrodnicza

Opis: Zdolność do rozumienia świata przyrody, rozpoznawania wzorców w środowisku naturalnym oraz interakcji z przyrodą.

Charakterystyka osób: Interesują się biologią, ekologią i zwierzętami oraz mają zdolność obserwacji i analizy środowiska naturalnego.

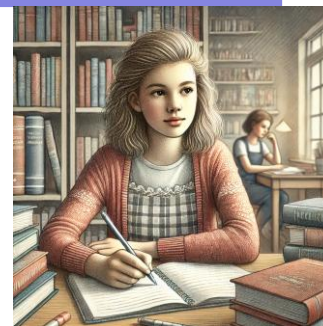
Przykłady zawodów: biolodzy, ekolodzy, ogrodnicy, weterynarze.

Działania wspierające rozwój inteligencji

1. Inteligencja językowa

- Pisanie dziennika, esejów, wierszy lub opowiadań.
- Czytanie różnorodnych tekstów, takich jak literatura, artykuły czy poezja.
- Ćwiczenia retoryczne, takie jak przemawianie publiczne lub dyskusje na argumenty.
- Udział w warsztatach pisarskich i konkursach literackich.
- Nauka nowych języków obcych.

2. Inteligencja matematyczno-logiczna

- Rozwiązywanie łamigłówek logicznych i matematycznych (np. sudoku, szachy).
- Uczestnictwo w kursach programowania lub analizy danych.
- Ćwiczenia w formułowaniu hipotez i ich testowaniu (np. eksperymenty naukowe).
- Nauka gry na instrumentach wymagających liczenia rytmu (np. perkusja).
- Praktyka w codziennym liczeniu, np. obliczanie kosztów zakupów bez kalkulatora.

3. Inteligencja muzyczna

- Nauka gry na instrumencie muzycznym.
- Śpiewanie lub uczestnictwo w chórze.
- Tworzenie własnych kompozycji muzycznych.
- Słuchanie różnych gatunków muzyki i analiza ich struktury.
- Udział w zajęciach rytmicznych i perkusyjnych.

4. Inteligencja kinestetyczna

- Udział w zajęciach sportowych, takich jak taniec, gimnastyka czy sztuki walki.
- Ćwiczenia manualne, np. rzeźbienie, szycie, czy majsterkowanie.
- Nauka choreografii lub ruchów wymagających precyzji.
- Regularna aktywność fizyczna, taka jak joga lub pilates.
- Praca nad koordynacją ruchową poprzez gry zespołowe lub indywidualne wyzwania motoryczne.

Działania wspierające rozwój inteligencji

5. Inteligencja przestrzenna

- Rysowanie, malowanie lub projektowanie graficzne.
- Nauka obsługi programów do modelowania 3D (np. Blender).
- Budowanie modeli (np. z klocków LEGO) lub projektów DIY.
- Ćwiczenia związane z czytaniem map i nawigacją.
- Rozwiązywanie łamigłówek przestrzennych, takich jak kostka Rubika.

6. Inteligencja interpersonalna

- Uczestnictwo w grupowych projektach lub warsztatach komunikacyjnych.
- Nauka mediacji i rozwiązywania konfliktów.
- Wolontariat lub praca w zespołach, które wymagają współpracy.
- Rozwijanie empatii poprzez słuchanie i analizę historii innych osób.
- Udział w szkoleniach z zakresu inteligencji emocjonalnej.

7. Inteligencja intrapersonalna

- Prowadzenie dziennika refleksji i autorefleksji.
- Medytacja i ćwiczenia uważności (mindfulness).
- Praca nad wyznaczaniem i realizowaniem osobistych celów.
- Udział w warsztatach rozwoju osobistego.
- Analiza własnych mocnych i słabych stron oraz pracy nad nimi.

8. Inteligencja przyrodnicza

- Obserwacja przyrody, prowadzenie notatek i dokumentowanie zmian w środowisku.
- Pielęgnacja roślin, ogrodnictwo lub praca na farmie.
- Udział w spacerach edukacyjnych, np. tropienie zwierząt lub rozpoznawanie roślin.
- Tworzenie projektów związanych z ochroną środowiska.
- Nauka fotografii przyrodniczej.

OBSERACJA i DIAGNOZA

Gdzie szukać sygnałów talentów?

- Co dziecko robi z własnej inicjatywy?
- Co je „pochłania”?
- W czym wykazuje wytrwałość?
- Co wybiera, gdy nikt go nie kieruje?

WSPARCIE W ŚRODOWISKU

Zmienność zainteresowań

- **Próbowanie to rozwój.**
- **„Słomiany zapał” to część nauki siebie.**
- **Nie wymuszaj konsekwencji na siłę.**
- **Pozwól dziecku doświadczać i porzucać – to część procesu.**

WSPARCIE W ŚRODOWISKU

Dziecko potrzebuje nudy i wolności

- Nuda uruchamia wyobraźnię
- Swoboda = kreatywność
- Nie bój się „nicnierobienia”
- Czas bez struktury to czas twórczości

WSPARCIE W ŚRODOWISKU

Rola błędu i porażki

- Błąd to okazja do nauki, nie dowód słabości
- Porażki uczą wytrwałości i odporności psychicznej
- Dziecko musi wiedzieć, że ma prawo się mylić i próbować ponownie

WSPARCIE W ŚRODOWISKU

Jak mówić do dziecka?

- Zamiast „ładnie” – zapytaj „co ci się udało?”
- Zamiast „dlaczego tak zrobiłeś?” – powiedz „opowiedz mi, jak to widzisz”
- Unikaj etykiet i porównań – buduj poczucie wartości.

WSPARCIE W ŚRODOWISKU

Projekty dzieci

- Dziecięce pomysły są często wyjątkowe – warto je dokumentować i wspierać
- Przykłady: wystawa zdjęć, projekt ekologiczny, gazetka szkolna, film zmontowany w domu, zaprojektowana gra planszowa
- Takie działania rozwijają kompetencje i pozwalają dziecku poczuć sens wysiłku

ROLA DOROSŁYCH

Rola rodziców i nauczycieli

- Współpraca szkoły i domu to klucz do skutecznego wspierania dziecka.
- Spójność komunikatów i wartości zwiększa poczucie bezpieczeństwa.
- Różnice zdań to nie przeszkoda, ale okazja do dialogu.

ROLA DOROSŁYCH

Najczęstsze pułapki

- Przecenianie jednego rodzaju zdolności (np. akademickich).
- Nadmierna presja i „przypisywanie dziecku” celu.
- Ignorowanie rozwoju emocjonalnego.

ETAPY ROZWOJU Niemowlęcy

- **Kluczowe procesy: rozwój przywiązania, regulacja emocji, rozwój zmysłów, początek komunikacji.**
- **Mózg rozwija się najszybciej – powstają miliony połączeń nerwowych każdego dnia.**
- **Dziecko uczy się, że świat jest bezpieczny, przewidywalny i że jego potrzeby są zauważane.**

ETAPY ROZWOJU Niemowlęcy

Wspierające działania:

- Reagowanie na płacz – budowanie zaufania do opiekuna.
- Przytulanie, masaż, kołysanie – regulacja napięcia i emocji.
- Kontakt wzrokowy i mimiczny – rozwój społeczny i emocjonalny.
- Rozmawianie z dzieckiem, śpiewanie, opowiadanie – rozwój językowy i słuchowy.
- Zabawy sensoryczne – bezpieczne przedmioty o różnych fakturach, dźwiękach, kształtach.

<https://www.youtube.com/watch?v=YTTsXc6sARg>

ETAPY ROZWOJU

Wczesnodziecięcy (1-3 lata)

- Kluczowe procesy: rozwój mowy, motoryki dużej i małej, poczucie sprawstwa, eksploracja świata.
- To czas intensywnego rozwoju samodzielności i testowania granic.
- Dziecko uczy się regulować emocje, wyrażać potrzeby, budować relacje i odkrywać otoczenie.

ETAPY ROZWOJU

Wczesnodziecięcy (1-3 lata)

Wspierające działania:

- Czytanie i opowiadanie prostych historyjek – rozwój słownictwa i rozumienia
- Zabawy ruchowe – turlanie się, wspinanie, taniec, bieganie
- Umożliwianie wyborów („Którą bluzkę chcesz założyć?”) – wspieranie autonomii
- Naśladowanie dorosłych w zabawie – odkurzacz-zabawka, kuchnia dziecięca, lalki
- Nazywanie emocji i sytuacji – „Widzę, że jesteś zły, bo...”

ETAPY ROZWOJU

Wczesnodziecięcy (1-3 lata)

Skoki rozwojowe:

- ✓ W tym okresie często występują tzw. skoki rozwojowe – dziecko potrafi „z dnia na dzień” czegoś nowego się nauczyć, a jednocześnie bywa bardziej drażliwe, lękliwe lub „niesforne”.
- ✓ To normalna reakcja na intensywną reorganizację układu nerwowego. Wymaga cierpliwości i bliskości.

ETAPY ROZWOJU

Przedszkolny (3-6 lat)

- Kluczowe procesy: rozwój wyobraźni, empatii, mowy, myślenia symbolicznego i społecznych kompetencji.
- To okres intensywnej aktywności twórczej i zabawowej – dziecko odkrywa siebie i innych poprzez zabawę.

ETAPY ROZWOJU Przedszkolny (3-6 lat)

Rozwój społeczno-emocjonalny:

- Dzieci zaczynają rozumieć, że inni ludzie mają swoje myśli, uczucia i potrzeby – to tzw. rozwój teorii umysłu.
- Uczą się współpracy, dzielenia się, czekania na swoją kolej – potrzebują przy tym wsparcia i modelowania.

ETAPY ROZWOJU Przedszkolny (3-6 lat)

Wspierające działania:

- Zabawy tematyczne (np. w dom, sklep, lekarza) – rozwój ról społecznych i wyobraźni.
- Prace plastyczne, eksperymenty sensoryczne – rozwój ekspresji i integracji zmysłowej.
- Wspólne czytanie książek, rozmowy o emocjach postaci – rozwój empatii i słownictwa.
- Proste obowiązki domowe – wspieranie samodzielności i poczucia wartości.
- Zabawy ruchowe i rytmiczne – rozwój koordynacji, rytmu i współpracy.

ETAPY ROZWOJU Szkolny (7-12 lat)

- Kluczowe procesy: rozwój myślenia logicznego, pamięci operacyjnej, wytrwałości, umiejętności planowania.
- To czas intensywnego kształtowania tożsamości ucznia i budowania poczucia kompetencji.

ETAPY ROZWOJU

Szkolny (7-12 lat)

Rozwój społeczny i emocjonalny:

- **Dzieci zaczynają mocniej porównywać się z innymi – ważne jest wspieranie poczucia własnej wartości niezależnie od wyników.**
- **Potrzebują akceptacji rówieśników i konstruktywnej relacji z dorosłymi.**

ETAPY ROZWOJU Szkolny (7-12 lat)

Wspierające działania:

- ❖ Nauka przez działanie: projekty, eksperymenty, rozwiązywanie problemów.
- ❖ Wspieranie organizacji pracy: kalendarze, harmonogramy, planowanie krok po kroku.
- ❖ Rozwijanie samodzielności: zadania indywidualne, refleksja nad efektami.

❖ Zajęcia rozwijające zainteresowania: koła tematyczne, dodatkowe aktywności.

❖ Wzmacnianie wiary w siebie: pochwały za starania, informacja zwrotna, uczenie się na błędach.

ETAPY ROZWOJU

Nastoletni

- Kluczowe procesy: budowanie tożsamości, rozwój myślenia abstrakcyjnego i krytycznego, emocjonalna niezależność.
- Intensywne zmiany biologiczne i psychiczne – duże wahania emocjonalne są normą.

ETAPY ROZWOJU

Nastoletni

Rozwój społeczny i emocjonalny:

- Poszukiwanie własnej tożsamości: kim jestem, co mnie wyróżnia, jakie mam wartości.
- Większe znaczenie rówieśników – potrzeba akceptacji i przynależności.
- Krytyczne spojrzenie na autorytety i reguły – nie jako bunt, ale element budowania niezależności.

ETAPY ROZWOJU

Nastoletni

Wspierające działania:

- Rozmowy partnerskie – słuchanie bez oceniania, wspieranie refleksji
- Tworzenie przestrzeni do podejmowania decyzji i ponoszenia konsekwencji
- Pomoc w planowaniu i realizowaniu celów (np. edukacyjnych, projektowych)
- Kontakty z mentorami, inspirującymi dorosłymi, którzy nie są rodzicami ani nauczycielami
- Działania oparte na wartościach – wolontariat, projekty społeczne, inicjatywy młodzieżowe

*„Umysł nie jest naczyniem, które trzeba napęłnić,
ale ogniem, który trzeba rozpalić.”*
– Plutarch

Źródło rysunku: https://m.media-amazon.com/images/I/515Q-+V4gNL._AC_UF1000,1000_QL80_.jpg